

EUSKAL LITERATURAREN KULTURA MAILA, NOIZTIK?

Euskal literaturagatik iritzi askotako gauzak entzun ditugu. Bainan, gehien-bat eleiz liburuak eta herri literatura apala bakarrik ditugula esan ohi da, gainera, bigarrena ahozkoa soilki. Badakigu hau ez dala gezurra, bainan maiz jardun izan da neurritik kanpora. Hortik aparteko literaturaren neurria adierazi zigun A. Irigaray-k *Esbozo bibliográfico de Literatura euscara profana* saiakeran («Principe de Viana», 98-99 zenbakiaren 133/159 horrialdeetan, 1965-ean). Bainan euskal literaturaren zabalkundea beti labur izanen da, baita geure barnean ere.

Campion-ek esana, Arrese-Beitiak hornitu zuela gure literatura kultura mailara: «...nuestra lengua deja de ser popular y se eleva al rango de trascendente»; Isidoro Fagoagak berritu duenez *Los poetas y el país vasco* liburuaren 164 horrialdean. Behar bada, ez jakin gabe. Hala uste dugu. Gainera, horri berean aipatzen ditu beste zenbait poeta handi: Bilintx, Serafin Baroja, Otxalde, Etxahun eta Elizanburu. Baina ezta hau bakarrik. Fagoaga berak eskeintzen digu saiakera bakan bat Boletín de la R. S. V. Amigos del País delakoan (XXIV urtea, 3-4 zenbakia, 401/418 horrialdeetan, 1968) *La ópera vasca* izenez. Bertan, euskal operaren sustraia XVIII-garren mendeko euskal antzerkietara daramazki. Eta, horrek, beste gabe gizurtatuko luke Arrese-Beitia euskal literatura kultura mailara jasotzaile bezala.

Detxepare, Oihenart, Axular, Etxeberri Sarakoa eta abar bereiztea ezta aski. Hoziez gainera, hor daude XVIII-gn. mendeko antzerki hoiek (dakus, hauei buruz EGAN-en egin nuen aipamena: aurtengo 1-3 zenbakiaren 105/107 horrialdeetan), eta mende beretik, eten une gabe, esate baterako, XIX-garrenaren zehar goraka etorri zitzaigun lantze ekintza. Honen seme eta jarraile zan Arrese-Beitia. Besterik ez. Villasantek *Historia de la Literatura Vasca* liburuaren 284-an dionez, har-eman estuak izan zituen *Euskalerrria* aldizkariaren arima ziren: Arzak, Soroa, López Alén, Artolak eta abarrekin.

Bestalde, Campión berak, Arrese-Beitia-ren *Ama Euskeriaren liburu kantaria*-ri (Bilbao, 1900) egin zion hitzaurrean ez du uste hori azaltzen, eta jartzen dituan ideetan badirudi lehenagoko ekintzan zituela oinharriak. Eta, bere *Gramática de los cuatro dialectos literarios*-en (Tolosa, 1884) 16/22 horrialdeetan irakurtzen dena zeharo bestera da.

Puntu honetatik aparte, hor zehar esan direnak esan, liburu interesante iduritu zaigu *Los poetas y el país vasco*.

Euskal kulturari buruz erderaz ari diren literaturik gehienak agi-

rian dago euskal literaturaren mugimenduaren muinetik aski aparte bizi direla, anitzek gutxi eta txarto ezagutzen dutelarik.

J. S. M.

PURUA, BURUA.—Adiskide Zatarain-en gaizki ulertze bati oharra egin nahi diot. Igazko urtean Bilboko Biblioteca de la Gran Enciclopedia Vasca dalakoak argitara zuen Azkue-ren *Cancionero popular vasco*-ren bigarren tomoak «Notas al cancionero» izenez eka-
rren eraskinean, beste zenbait oharren artean, E-32 horrialdean, neri zuzenketa eginez, eibartarron «zarraren puruan» eta «eññaren puruan», barbarismoak direla zion; hau da, erderakadak: «de puro viejo» eta «en puro hacer». Ditekeana, zeren nik hori ez bait dut ukatu, ez aipatu. Hau da, ez dut inoiz esan erderakadak ez direnik, baizik, giputxen «zarraren buruz» eta «egiñaren buruan»-en kidekoak direla baino. Eta hau zeharo beste gauza bat da. Gainerako iritzia ontzat hartzen dut. Gure «urtien puruan»-etik ez ote gipuzkoarren «urteen buruan»? Ez gainera Eibarren bakarrik, baizik bizkaitarrok (mintzairaz bizkaitarrak geranok), «puruan» erabiltzen dugu gipuzkoarrak beti «buruan» erabiltzen duten kasu berean.

Argi gelditu bedi: ez duk inoiz esan hori «barbarismo» eztenik. Beharbada hala izanen da. Hala baldin bada, gipuzkoarren «buruan» hori bera noski.

J. SAN MARTIN.

ARRAIÑA, ARRAINA, ARRAIA. — Gipuzkoarrak, *arrainari*, *arraia* deitzen ohituak daude eta ezta batere harritzeko hortik zenbait nahasketa sortzea. Anitz holako dute gipuzkoarrak beren laburkizunetan, eurak konturatu gabe gainerako euskaldunontzat ilun agertzen direnak. Lapurdik eta Bizkaiak bezin itsaso zabala izanik ere, hitz hau ez dute erabiltzen besteak haina jator. Eta bukaerako tartean «n» edo «ñ» galtzeak, hitzari bere itxura kentzen dio.

Itsasotik harat arkitzen den Nafarroako Baztanen ere hobeto dakite. Gehiago da, baztandarrak ongi bereizten dakite *arraina* eta *arraña*; handia edo txikia diranean. Zeren, haientzat «ñ», txikigarria da (diminutivo da), mugazandikoentzat bezala. Eta uskeri itxurazko gauzatxo hoiek, uste baino jatoritasun gehiago ematen diote hizkuntzari, zehatz eta aberats adierazteko behinikpehin.

Joxe Artetxe adiskideak argitara berri duen *De Berceo a Carlos Santamaría* izeneko liburu bikainean honelako huts bat nabari dala